

La joventut gallega i les pantalles. Una aproximació sociolingüística

HÅKAN CASARES BERG

Observatorio da Cultura Galega
Consello da Cultura Galega

HENRIQUE MONTEAGUDO ROMERO

Instituto da Lingua Galega
Universidade de Santiago de Compostela
henrique.monteagudo@usc.gal
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0682-4524>

Article rebut el 01/05/21 i acceptat el 27/09/21

Resum

En l'àmbit audiovisual, quin impacte tenen els hàbits comunicatius sobre les llengües i les identitats? Aquest article ofereix una aproximació sobre els usos i les actituds lingüístiques de la joventut gallega en relació amb l'audiovisual i les TIC. El text aborda la problemàtica que se suscita en les comunitats de llengües minoritzades i apunta la possibilitat de crear espais de comunicació descentralitzats i de xarxes horitzontals que potenciïn l'ús de les llengües pròpies.

Paraules clau

Joventut, pantalles, sociolingüística, gallec, audiovisual, llengua.

Abstract

In the audiovisual field, what impact do communicative uses have on languages and identities? This article offers an approach to the linguistic uses and attitudes of Galician youth in relation to the audiovisual sphere and ICTs. The text addresses the problems that arise in communities with minority languages and points out the possibility of creating decentralised communication spaces and horizontal networks that strengthen the use of their own languages.

Keywords

Youth, screens, sociolinguistics, Galician, audiovisual, language.

Les noves tecnologies de la informació i la comunicació estan revolucionant els mitjans i les formes d'interrelació, la gestió de la comunicació i els hàbits de consum, en particular, dels productes audiovisuals, amb un impacte decisiu sobre les llengües i les identitats. En tot això, el llenguatge hi ocupa un lloc central. Contemplades des del punt de vista de les comunitats de llengua minoritzada, les noves tecnologies tenen un efecte contradictori. D'una banda, estan sotmeses per les llengües i cultures dominants, i contribueixen poderosament a reforçar aquesta posició hegemònica. D'altra banda, ofereixen l'oportunitat d'articular xarxes horitzontals i espais de comunicació descentralitzats, i poden proporcionar noves oportunitats per a les comunitats de llengua minoritària. Les seves possibilitats de futur depenen en bona mesura de la capacitat per aprofitar-les. Aquest desafiament es juga fonamentalment en les generacions més joves, que es troben al centre del tauler en què es disputa aquesta partida.

En aquesta aportació s'ofereix una aproximació sociolingüística de caràcter quantitatiu als usos i actituds lingüístics de la joventut gallega en l'àmbit de l'audiovisual i les noves tecnologies. Les dues fonts de dades principals que s'analitzen amb aquesta finalitat són *l'Enquesta estructural a les llars*, concretament, el mòdul de coneixement i ús de la llengua gallega, elaborada per l'Institut Gallec d'Estadística (2018)¹

i l'estudi *Practicas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*, realitzat pel Consell de la Cultura Gallega (Concello da Cultura Galega) (2017).² Situem aquestes dades en perspectiva diacrònica i les analitzarem en el marc de les polítiques lingüístiques desenvolupades pel govern autònom gallec en la darrera dècada.

El cas gallec es pot prendre com a paradigmàtic de la minorització lingüística i, al mateix temps, pot servir de reclam sobre la necessitat de promoure polítiques de diversitat que posin el focus preferent en la joventut i en l'àmbit audiovisual. Les dades que presentem mostren clarament que, sense una política lingüística de suport decidida i ben orientada que permeti aprofitar les oportunitats que ofereixen les noves tecnologies, aquestes tecnologies contribueixen a reforçar la minorització de llengües subordinades com el gallec.

1. La situació sociolingüística de Galícia i la seva evolució recent

El context sociolingüístic en què es desenvolupa la joventut a Galícia es pot definir per tres trets: a) arrelament notable del gallec com a llengua parlada per la meitat de la població i coneguda per la quasi totalitat (Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016: 37-76), b) bilingüisme desigual, d'arrel i caràcter

diglòssics, amb el castellà com a llengua dominant i el gallec com a llengua subordinada (Monteagudo 2017: 15-19 i 23-28), c) tendències evolutives contradictòries, en què el gallec guanya espais en diferents àmbits socials, especialment en la vida pública i en l'activitat institucional, i el castellà conserva la situació dominant en àmbits decisius (Ramallo 2018: 479-481, Monteagudo 2020: 33-44).

El procés de substitució lingüística, que va experimentar una acceleració extraordinària durant la dictadura franquista, no es va aturar durant el període democràtic/autonòmic, tot i que va experimentar breus fases de reflux i etapes d'alentiment. Tanmateix, polítiques lingüístiques dels diversos agents socials i polítics van afavorir l'ampliació d'àmbits d'ús del gallec en les administracions locals i autonòmiques, en el sistema educatiu i en algunes institucions, i van contribuir a millorar el seu prestigi cultural. En aquest sentit, va ser especialment rellevant la fundació de la Compañía de la Radio Televisión de Galicia, a l'empareda de la qual funcionen, des del 1985, una emissora de televisió i una altra de ràdio, que, com veurem, tenen una audiència considerable (Monteagudo 2019: 43-44).

La substitució lingüística del gallec pel castellà s'alimenta de dos tipus de processos de canvi de llengua: a) els que es produeixen a l'interior de les famílies, amb l'abandonament de la transmissió del gallec de progenitors a descendents (Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016: 77-93; Loredó, Monteagudo 2017), i b) els que es produeixen quan les persones incorporen el castellà a les seves pràctiques lingüístiques (Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016: 103-116). És a dir, de la ruptura de la transmissió lingüística intergeneracional i del canvi de llengua de la persona. En el primer cas, els individus directament afectats són els membres de les generacions més joves, ja que no reben com a llengua inicial l'idioma dels seus pares i les seves mares, que és substituït per l'idioma dominant. En el segon cas, la incorporació del castellà a les pràctiques lingüístiques de la persona gallegoparlant implica la utilització de l'idioma dominant en àmbits en els que ve imposat pel context sociolingüístic i/o per les normes implícites (de caràcter diglòssic) d'ús de cadascuna de les llengües (Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016: 95-102 i 117-131).

Taula 1. Llengua parlada habitualment per la població de 5 a 14 anys, en percentatge

Any	Més o sempre en gallec	Més o sempre en castellà
2003	40	60
2008	36	64
2013	25	75
2018	26	74

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut Gallec d'Estadística.⁴

En una exposició molt resumida, l'anterior és el context sociolingüístic en què es desenvolupa la joventut gallega, un context en què les pressions socials de tot tipus, formals i informals, cap a la castellanització, són particularment intenses i es fan sentir amb força específica sobre els grups d'edat més joves. Així, segons les dades recollides el 2018 per l'Institut Gallec d'Estadística, aquell any, el 31% de la població resident a Galícia parlava sempre en gallec, el 22% el parlava amb més freqüència que el castellà, el 23% parlava més castellà que gallec i el 24% era monolingüe en castellà.³ Són uns percentatges equilibrats pel que fa a les xifres, però que en la realitat estan molt desequilibrats pel que fa a distribució social, fortament polaritzada, sobretot en els eixos d'hàbitat (urbà - no urbà), nivell educatiu (baix - mitjà - alt), estatus social (acomodat - modest) i edat (cohorts més joves - cohorts grans). En cadascun d'aquests eixos, el castellà és predominant en el primer element del parell i el gallec, en el segon (Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016: 117-131).

Comparem les dades que s'acaben d'oferir per al conjunt de la població amb les que presentaven els grups d'edat més joves (taules 1 i 2): segons l'enquesta esmentada, el 2018 parlaven només gallec o més gallec el 26% dels individus d'entre 5 i 14 anys i el 37% de les persones d'entre 15 i 29 anys. Aquestes dades són expressives de l'avenç del procés de substitució i de les dificultats creixents per mantenir la llengua per part dels i les parlants en edat infantil, adolescent o juvenil. En aquests mateixos quadres s'ofereixen dades que permeten fer-se a la idea de l'evolució negativa de l'ús del gallec en les darreres dècades. Tal com es pot comprovar, el període de més retrocés correspon als anys 2008-2013, anys que, no per casualitat, coincideixen amb la fase de debat lingüístic més crispat en l'opinió pública, a conseqüència de la difusió dels discursos sobre la "imposició del gallec", no només des dels mitjans de comunicació dominants, sinó des de les instàncies polítiques de la mateixa autonomia gallega i del Partit Popular, majoritari electoralment a Galícia i a càrrec de la Xunta de Galícia des del 2009 (Monteagudo, Loredó, Vázquez 2016: 189-195; Monteagudo 2021).

Taula 2. Llengua parlada habitualment per la població de 15 a 29 anys

Any	Més o sempre en gallec	Més o sempre en castellà
1992	49	51
2008	43	57
2013	37	63
2018	37	63

Font: Elaboració pròpia a partir del Seminari de Sociolingüística 1994, 1995⁵ i l'Institut Gallec d'Estadística (2003, 2008, 2013, 2018).⁶

Sembla que les dades del 2018 indiquen que es produeix una reacció defensiva a la comunitat lingüística gallega i, per primera vegada, la macroenquesta de l'IGE no recull un retrocés de l'ús del gallec, sinó un estancament del procés de substitució. D'aquesta manera, en la sèrie històrica d'enquestes sociolingüístiques, es constata per primera vegada un increment de parlants habituals del gallec, del 51,49% (2013) al 52,29% (2018), si se sumen els percentatges referits a "gallec sempre" i "més gallec que castellà". Es tracta d'un increment percentual molt tènue, de només +0,80%, però és interessant constatar que aquest increment correspon sobretot als grups de 5 a 14 anys (+0,98%) i de 15 a 29 anys (+0,70%) i, en menor mesura al de 30 a 49 anys (+0,33%), mentre que en les persones majors de 50 anys el que es registra és un retrocés lleuger del gallec.

És potser el primer símptoma d'una anhelada recuperació? El temps ho dirà, però, en tot cas, un dels terrenys de joc decisius per al futur de l'idioma, que es juga en aquests grups d'edat més jove, és precisament el de les noves tecnologies de la comunicació. Dit d'una altra manera, es juga a les pantalles. I és on nosaltres dirigim l'atenció.

3. Antecedents (1): el cant del cigne de la televisió (2003-2008)

Per considerar els antecedents, partirem de dos informes: el primer, sobre la població en general, publicat sota el títol *Lingua, sociedade e medios de comunicación* (Lorenzo Suárez, Ramallo, Casares Berg 2008), i el segon, sobre la joventut en concret, *Mocidade, lingua e redes sociais* (Ramallo 2012), centrat en usos, opinions i actituds de la joventut gallega respecte de la llengua pròpia a les xarxes. L'informe publicat pel Consell de la Cultura Gallega el 2008 sobre llengua i mitjans de comunicació ens permet remuntar-nos a una situació prèvia al boom de les xarxes socials.⁷ Tal com assenyalen els autors de l'estudi, el 2003 les noves tecnologies es trobaven encara poc esteses entre la població, amb un nivell de penetració molt baix; la quota de consum diari d'Internet era del 10% i set de cada deu persones mai no havien navegat per la xarxa. No obstant això, en quatre anys, concretament entre el 2004 i el 2007, el percentatge de llars gallegues amb connexió a Internet s'havia incrementat del 21,1% al 32,3%, però, tot i així, com es veu, el 2007 encara no havia arribat a 1/3 de les llars i el percentatge d'accés a Internet per banda ampla amb prou feines superava el 25% de les llars (idem, 190-191).

El perfil de l'usuari habitual d'Internet era un home menor de 40 anys, amb estudis superiors i resident en una ciutat de més de 50.000 habitants. La bretxa de gènere era considerable: el percentatge d'usuaris (71%) duplicava el d'usuàries (29%). Pel que fa a l'edat, gairebé la meitat de les persones que navegaven diàriament a la xarxa tenien entre 26 i 40 anys (47%). L'altra meitat es repartia a parts iguals entre el grup de 18-25 anys i el de 41-65 anys. Per valorar la dada, però, cal tenir en compte

la mida diferent dels intervals: de només vuit anys en el grup més jove (18-25), quinze anys en el grup següent (26-40) i vint anys en el posterior (41-65). Tenint en compte això, és evident que el grup d'usuaris més intensius d'Internet era el més jove.

Pel que fa a la llengua, la navegació per Internet en gallec quedava en percentatges extremament baixos: només un 1,4% navegava en gallec diàriament; un altre 1,3%, diverses vegades a la setmana, i un 1,7%, un cop per setmana, la qual cosa suma un total de 4,4%. El perfil de la persona usuària d'Internet en gallec era semblant al de l'usuari d'Internet en general (idem, pàg. 208-212). Aquestes xifres tan baixes s'expliquen tant pel perfil fonamentalment urbà, d'edat i de nivell sociocultural de la majoria de les persones usuàries (que encaixa millor amb el castellanoparlant tipus que no pas amb el gallegoparlant), com per l'escassíssima oferta a Internet en llengua gallega.

Les valoracions d'aquesta oferta per part de les persones enquestades reflectien fidelment la situació, ja que gairebé tres de cada quatre consideraven que la presència del gallec a la xarxa era escassa (73%), enfront del 70% que consideraven satisfactòria la seva presència a la televisió.⁸ Aquesta percepció estava especialment estesa entre les persones de 18 a 25 anys (83%), que tenien el gallec com a llengua habitual i que l'escriuien sense cap dificultat (79%). No obstant això, aquesta percepció era àmpliament majoritària també entre els castellanoparlants (69%) i els bilingües (73%). Aquests resultats apunten que hi havia una demanda més gran de presència del gallec a la xarxa de l'oferta que hi havia en aquella època, en un moment en què la televisió encara era el mitjà de comunicació audiovisual més important, almenys a Galícia.

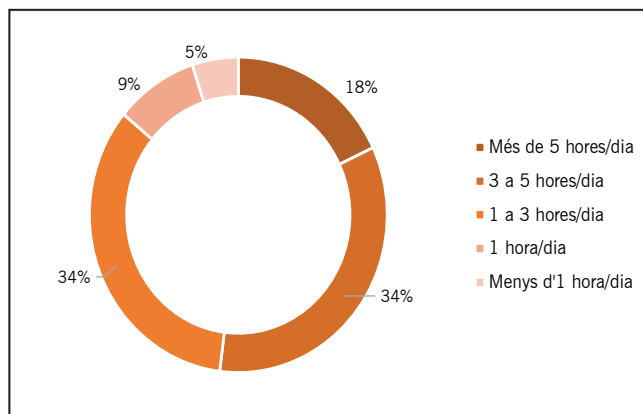
4. Antecedents (2): la joventut a les xarxes mitjançant ordinadors portàtils (2012)

A continuació, pararem atenció a un informe enfocat específicament al tema que ens ocupa: *Mocidade, lingua e redes sociais* (Ramallo 2012).⁹ La població objecte d'estudi és la joventut gallega estudiant major de 16 anys. Els percentatges corresponents a la llengua habitual, la parlada en el dia a dia dels individus, eren 26% gallec, 54% castellà i 20% totes dues llengües.

El 2012, pràcticament totes les persones joves feien servir diàriament Internet. El 86% passaven més d'una hora al dia connectats i el 52%, més de tres hores (vegeu el gràfic 1). Set de cada deu entrevistats feien servir sempre o gairebé sempre l'ordinador portàtil com a dispositiu de connexió a Internet. El segon dispositiu utilitzat era el telèfon mòbil, a què recorrien un 47% dels nois i les noies. La utilització de l'ordinador de sobretaula suposava el 37%.

L'ús del gallec a les xarxes socials gallegues era molt escàs (Ramallo 2012: 26). En l'informe es recullen diversos arguments adduïts per explicar aquest fet. El principal és el desconeixement dels recursos disponibles, però també cal tenir en compte la percepció d'utilitat que la joventut té de les xarxes socials. Si

Gràfic 1. Ús d'Internet per hores/dia

Font: Ramallo 2012: 7.

la xarxa s'associa només a maneres de comunicació global, les dificultats per al desenvolupament d'una xarxa en llengua minoritària són enormes. D'aquesta manera, per a les persones gallegoparlants, la xarxa constitueix un domini de canvi de les seves pràctiques lingüístiques habituals. En observar el seu comportament a les tres xarxes socials de referència en aquell moment (Twitter, Facebook i Tuenti), es comprova que, entre els gallegoparlants, l'ús exclusiu del gallec només superava el 50% a la darrera xarxa, amb una reducció sensible de l'ús d'aquesta llengua a les altres dues (figures 1 i 2).

L'opinió més estesa era que la presència del gallec a les xarxes era insuficient (70,8%) (Ramallo 2012: 44). Es verifica una relació clara entre la llengua habitual i la percepció de la presència del gallec a la xarxa: el 83% dels qui parlaven habitualment en gallec opinaven que la presència del gallec a la xarxa era insuficient; entre els bilingües, el percentatge era del 74,3%, i en els qui parlaven habitualment castellà, se situava en el 63,8% (ídem: 45). En conseqüència, el 84% de les persones entrevistades demanaven una presència més gran de la llengua a Internet, i aquesta demanda era especialment estesa, com és d'esperar, entre els i les gallegoparlants, i era especialment intensa entre els estudiants universitaris (el 54% demanaven molt més o bastant més gallec) (ídem: 54).

5. Joventut i pantalles de mòbils, sense referència a l'idioma (2020)

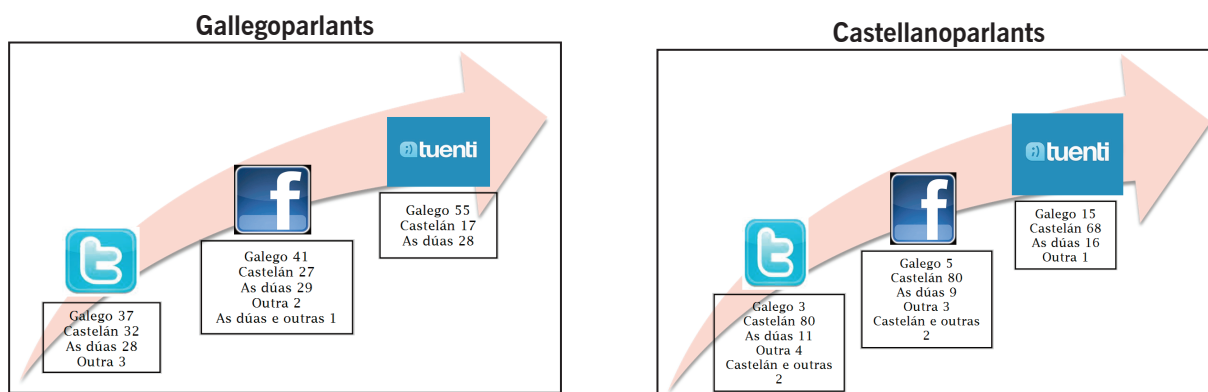
El 2020 es va fer públic l'informe *La juventud y las TIC* de l'Observatori de la Societat de la Informació i la Modernització de Galícia (OSIMGA 2020), dependent de la Xunta de Galícia, que ofereix un conjunt de dades molt il·lustratives sobre l'afer que ens ocupa, però en el qual, de manera sorprenent, i simptomàtica, no es fa referència a la llengua.¹⁰ Segons aquest informe, l'ús de dispositius electrònics entre els individus d'edats compreses entre els 16 i els 34 anys és del 99%, una xifra superior en 15 punts percentuals a la mitjana d'ús de la població d'entre 35 i 74 anys. Per tant, el nivell d'ús d'Internet dels nois i noies gallecs de 16 a 34 anys és gairebé del 100%, i el 98% d'ells ho fan a través de dispositius mòbils, mentre que el 97% participen a les xarxes socials, el 94% accedeixen diàriament a la xarxa i el 56% compren roba i complements a través d'Internet.

Aquest estudi no fa referència a les pràctiques ni a les preferències lingüístiques de la joventut, la qual cosa, tal com també hem indicat, és simptomàtica, ja que es tracta d'un treball de camp promogut pel govern autònom gallec: la invisibilització de la qüestió de l'idioma resulta coherent amb la feblesa de les polítiques de promoció del gallec, com a conseqüència del gir en la política lingüística dels darrers anys, inspirada en el dogma neoliberal de la llibertat de llengua (Monteagudo 2021).

6. Joventut, pantalles i llengua gallega: més demanda que oferta (2013/2018)

L'Encuesta estructural a hogares. Conocimiento y uso del gallego corresponent al 2018, realitzada per l'Institut Gallec d'Estadística, ofereix una informació valuosa que permet relacionar les variables que donen compte de l'ús de les noves tecnologies amb les variables d'edat i llengua, a més d'oferir dades que faciliten l'anàlisi de la seva evolució.¹¹ Començant pel consum de televisió en gallec, es constata que és molt més popular entre persones de més edat, especialment entre els majors de 65 anys (taula 3). Les persones joves, de 16 a 29

Figures 1 i 2. Comportament dels gallegoparlants i dels castellanoparlants a les xarxes socials

Font: Ramallo 2012: 29. Respostes: gallec, castellà, les dues, altra llengua, les dues i altres.

Taula 3. Persones segons la llengua que fan servir per mirar la televisió per edat, en tant per cent. Galícia

Any	2013	2018
En gallec sempre		
De 16 a 29 anys	1,25	1,49
De 30 a 39 anys	1,21	1,17
De 40 a 49 anys	2,02	1,4
De 50 a 64 anys	2,98	2,74
De 65 o més	5,22	5,67
Total	2,78	2,92
Més gallec que castellà		
De 16 a 29 anys	4,21	4,74
De 30 a 39 anys	6,81	6,31
De 40 a 49 anys	11,26	8,96
De 50 a 64 anys	20,48	16,09
De 65 o més	33,5	26,51
Total	17,09	14,73
Més castellà que gallec		
De 16 a 29 anys	57,65	51,59
De 30 a 39 anys	60,36	58,38
De 40 a 49 anys	58,39	57,92
De 50 a 64 anys	57,44	57,8
De 65 o més	49,75	53,11
Total	56,24	55,75
En castellà sempre		
De 16 a 29 anys	36,9	42,17
De 30 a 39 anys	31,62	34,15
De 40 a 49 anys	28,32	31,72
De 50 a 64 anys	19,09	23,37
De 65 o més	11,52	14,71
Total	23,9	26,6

Font: IGE, *Enquesta estructural a fogares* (2018).

anys, consumeixen proporcionalment molta menys televisió en gallec que la mitjana. D'aquesta manera, si el 17,65% del conjunt dels gallecs consumeixen majoritàriament continguts televisius en gallec, entre la joventut aquest percentatge baixa fins al 6,23%. Pel que fa a l'evolució entre els anys 2013 i 2018, la tendència general de la població és la de consumir menys televisió en gallec, però entre la gent jove és la de mantenir-se o fins i tot incrementar-se lleugerament.

De manera similar, el percentatge de persones que no miren cap contingut televisiu en gallec augmenta a mesura que descendeix l'edat. Si aquest comportament se circumscriu en el 26,6% de la població general, en el cas de les persones que tenen entre 16 i 29 anys augmenta fins al 42,17%. Pel que fa a l'evolució temporal, la tendència és que hi hagi cada cop més

Taula 4. Persones segons la llengua que fan servir per navegar per Internet, per edat, en tant per cent. Galícia

Any	2013	2018
En gallec sempre		
De 16 a 29 anys	0,83	1,92
De 30 a 39 anys	0,66	1,51
De 40 a 49 anys	0,62	1,1
De 50 o més	0,59	0,97
Total	0,68	1,29
Més gallec que castellà		
De 16 a 29 anys	2,02	3,5
De 30 a 39 anys	1,64	4,08
De 40 a 49 anys	1,87	3,63
De 50 o més	1,4	3,86
Total	1,74	3,78
Més castellà que gallec		
De 16 a 29 anys	26,96	28,02
De 30 a 39 anys	25,65	25,98
De 40 a 49 anys	22,44	25,59
De 50 o més	18,26	23,65
Total	23,63	25,46
En castellà sempre		
De 16 a 29 anys	70,19	66,56
De 30 a 39 anys	72,05	68,43
De 40 a 49 anys	75,07	69,69
De 50 o més	79,75	71,52
Total	73,95	69,47

Font: IGE, *Enquesta estructural a fogares* (2018).

consumidors i consumidoras de televisió únicament en castellà, i l'increment entre els joves és proporcionalment similar al de la mitjana de la població.

Pel que fa al consum d'Internet, tal com es pot veure a la taula 4, només el 5,42% dels joves consumeixen majoritàriament continguts en gallec, una proporció similar al conjunt de la població (5,07%). El percentatge és escàs en tots els grups d'edat, de manera que no s'observa gran variació. L'evolució temporal mostra una tendència positiva per al gallec, amb escassa variació per la mida reduïda de les xifres. D'altra banda, les persones que no consumeixen cap tipus de contingut en gallec a Internet representen el 69,47% de la població, un percentatge que es redueix lleugerament entre el jovent (66,56%).

Taula 5. Persones segons la llengua que trien per navegar per Internet quan és possible triar, per edat, en percentatge. Galícia

	De 16 a 29 anys	De 30 a 39 anys	De 40 a 49 anys	De 50 anys o més	Total
En gallec sempre	8,37	11,16	8,51	5,79	8,13
Més gallec que castellà	9,52	8,47	8,74	8,39	8,72
Més castellà que gallec	26,38	22,36	23,17	23,99	23,91
En castellà sempre	55,73	58,01	59,58	61,82	59,24
Total	100	100	100	100	100

Font: IGE, *Enquesta estructural a fogares* (2018).

Taula 6. Persones segons la llengua que fan servir per participar a les xarxes socials, per edat, en percentatge. Galícia

	16 a 29 anys	30 a 39 anys	40 a 49 anys	De 50 anys o més	Total
En gallec sempre	8,84	11,04	7,83	6,43	8,25
Més gallec	16,91	16,57	18,69	19,13	18,03
Més castellà	23,06	20,71	21,5	21,53	21,65
En castellà sempre	51,2	51,69	51,97	52,91	52,07
Total	100	100	100	100	100

Font: IGE, *Enquesta estructural a fogares* (2018).

Tal com es pot observar a la taula 5, quan es dona la possibilitat de triar l'idioma de preferència, les proporcions d'opció pel gallec augmenten de manera important, la qual cosa és un indicador que hi ha una demanda molt superior a l'oferta. La preferència monolingüe en castellà baixa fins al 59,24% del conjunt de la població i fins al 55,73% entre la gent jove. La diferència per edats és molt notable, ja que els més joves són els més proclius al consum de continguts en gallec quan poden triar. Si es mesura la diferència entre els qui no consumeixen Internet en gallec en general i els qui no en consumeixen quan hi ha la possibilitat de triar, es detecta gairebé un 15% de joves que accedeixen a continguts en gallec quan tenen l'oportunitat de triar.

La taula 6 mostra que, a les xarxes socials, el 24,28% de la població fa un ús majoritari del gallec, amb un percentatge similar entre la gent més jove. De fet, la variació entre els diferents grups d'edat és escassa, però cal fer notar que, a mesura que disminueix l'edat, més s'acosten els percentatges d'usuaris en gallec i els de gallegoparlants en general (s'ha de comparar amb les dades que s'ofereixen a l'apartat 1, taules 1 i 2). Les persones que no fan servir mai el gallec a les xarxes socials són una mica més de la meitat (52,07%), també amb variació escassa entre grups d'edat.

D'altra banda, s'observa que el 60,7% de la població vol més continguts en gallec a la televisió i el 54,6% a Internet (taula 7). A més, es percep una evolució positiva per al gallec, però escassa variància per edat. En tot cas, aquest resultat es pot entendre com a indicador de més demanda de productes en llengua gallega.

Taula 7. Persones a qui els agradaria que hi hagués més continguts en gallec als mitjans de comunicació, per edat. Galícia

Any	2013	2018
Televisió		
De 16 a 29 anys	56,53	58,15
De 30 a 49 anys	54,22	60,93
De 50 a 64 anys	55,81	61,63
De 65 o més	54,16	60,9
Total	54,93	60,72
Internet		
De 16 a 29 anys	53,35	54,48
De 30 a 49 anys	50,52	56,55
De 50 a 64 anys	48,33	53,71
De 65 o més	41,75	46,45
Total	50,53	54,58

Font: IGE, *Enquesta estructural a fogares* (2018).

7. Ús del gallec mitjançant les TIC entre la joventut gallega

Per a aquest apartat es va fer una explotació específica de la matriu de dades d'una recerca de l'Observatori de la Cultura Gallega (2017).¹² Dins d'aquest qüestionari apareixen tres blocs en els quals hi ha categories de resposta que permeten descriure l'ús de determinats mitjans de comunicació i el consum de productes audiovisuals.

7.1 Exposició al gallec: la llengua gallega a la televisió, la ràdio, la música i els mitjans de comunicació relacionats amb Internet

Per avaluar l'exposició al gallec dels joves enquestats, es van prendre com a referència tres contextos habituals per a ells: el consum de ràdio i televisió, el consum de música i l'ús de xarxes socials, blogs i altres mitjans de comunicació relacionats amb Internet. Tal com indiquen les dades de la taula 8, en demanar a les persones enquestades que puntuïn, en una escala del 0 al 10, la seva exposició al gallec en aquests camps des de la seva infància, es comprova que el percentatge més gran de respostes superiors al 5 es registra en el consum de ràdio i televisió: el 43,9% indica que hi va haver molta o força presència del gallec

en els programes de televisió que veien de petits, enfront d'un 38,6% que manifesta que aquesta presència era escassa o nul·la. En els dos contextos restants, l'exposició al gallec és inferior, ja que en tots dos casos predominen les puntuacions que xifren aquesta presència per sota del 5: 67,3% en el cas de la música i 61,5% en el de les xarxes socials, blogs i altres mitjans relacionats amb Internet. En tots dos casos, la resposta més habitual és "Gens o gairebé gens de presència del gallec" (puntuació del 0 al 2), que recull respectivament el 46,1% i el 41,5%.

Aquestes dades permeten concloure que els joves gallecs no troben una exposició elevada al gallec en cap dels tres camps, i aquesta exposició és especialment baixa en el consum de música i en les comunicacions per Internet.

L'explotació d'aquestes variables com a indicadors quantitius mitjançant estadístiques com ara la mitjana permet disposar de valors resum que faciliten la comparació (Taula 9). D'aquesta manera, el nivell d'exposició al gallec queda en una mitjana de 4,97 punts sobre 10 en el cas dels programes de ràdio i televisió, valor que resulta clarament superior al registrat tant en l'ús de mitjans de comunicació relacionats amb Internet (3,53) com en el consum de música (3,12).

Taula 8. Valora la presència de la llengua gallega en una setmana normal en els contextos següents, emprant una escala del 0 al 10 en la qual 0 vol dir "gens de presència" i 10 "molta presència".

	0 a 2 (Gens o gairebé gens de presència del gallec)	3-4 (Poca presència del gallec)	5 (Ni molta ni poca)	6-7 (Bastanta presència del gallec)	8 a 10 (Molta presència del gallec)
Els programes de ràdio i televisió als quals va estar exposat des de petit	19,1	19,6	17,4	27,6	16,3
La música a la qual va estar exposat des de petit	46,1	21,2	14,8	10,9	7,0
Les xarxes socials, blogs i altres mitjans d'informació relacionats amb Internet	41,5	20,0	14,5	13,5	10,6

Font: Elaboració pròpia a partir del Consell de la Cultura Gallega, *Prácticas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*.

Taula 9. Valora la presència de la llengua gallega en una setmana normal en els contextos següents, emprant una escala del 0 al 10 en la qual 0 vol dir "gens de presència" i 10 "molta presència".

	Mitjana	Desviació típica
Els programes de ràdio i televisió als quals va estar exposat des de petit	4,97	2,61
La música a la qual va estar exposat des de petit	3,12	2,64
Les xarxes socials, blogs i altres mitjans d'informació relacionats amb Internet	3,53	2,75

Font: Elaboració pròpia a partir del Consell de la Cultura Gallega, *Prácticas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*.

La mitjana que resumeix l'exposició al gallec de la franja de joves en el seu consum de ràdio i televisió és del 5,30 en la cohort de 20 a 24, anys, enfront del 4,58 de la més jove. També supera el 5 entre els qui van tenir el gallec com a llengua materna o els qui es van criar parlant tant gallec com castellà (5,34 i 5,56), mentre que baixa al 4,33 entre els qui tenen el castellà com a llengua materna. Segons la llengua que fan servir de manera més habitual, la presència del gallec a la ràdio i televisió consumit només baixa del 5 entre aquelles persones que únicament parlen castellà (4,03).

En el cas de la música a la qual van estar exposats, el nivell d'exposició al gallec en els diversos segments analitzats és sempre inferior al 4 en aquesta escala de 0 a 10, és a dir, se situen en el tram de poca exposició. L'exposició al gallec en la música escoltada des de petit és més gran entre els enquestats que tenen el gallec com a llengua materna (3,72, enfront del 2,47 dels qui es van criar en castellà) i registra els valors més alts segons la llengua habitual entre els qui parlen només o predominantment gallec (3,65 i 3,72, respectivament, en clara contraposició amb el 2,07 dels qui només parlen castellà). La mitjana d'exposició al gallec en les comunicacions per Internet no arriba al 5 en cap segment de la taula de creus, i només en cinc dels vint-i-set segments supera el 4, de manera que també en tots els segments la resposta mitjana se situa en el tram de poca exposició al gallec.

En qualsevol cas, les segmentacions que mostren diferències significatives són diverses, de manera que l'exposició al gallec a la xarxa es redueix al mateix temps que s'incrementa la densitat de població (del 4,19 al 2,87), l'estatus socioeconòmic (del 3,9 al 2,68) i el predomini del castellà en l'escolarització (del 4,38 al 3). En aquest punt, també hi incideix clarament la llengua materna i la llengua d'ús habitual, ja que l'exposició al gallec a la xarxa és molt més habitual entre els joves que tenen el gallec com a llengua materna (4,50, enfront del 2,74 dels qui es van criar en castellà), així com entre els qui habitualment parlen només gallec (4,72) o més gallec que castellà (4,26), enfront d'un 2,43 entre els qui solen parlar només castellà.

7.2 Normes d'ús del gallec en situacions bilingües: llengua usada per respondre a un missatge electrònic, SMS o WhatsApp escrit en gallec

El 81,8% dels adolescents gallecs enquestats solen respondre en gallec a les comunicacions que reben escrites en gallec per via electrònica, SMS o WhatsApp (taula 10). Així doncs, al marge del 3,8% que va indicar que respon indistintament, trobem que el 14,4% dels joves gallecs responen en castellà a comunicacions escrites originalment en gallec.

Segons l'anàlisi segmentada, les diferències principals s'estableixen en funció de l'hàbitat de residència, la llengua materna i la d'ús habitual, ja que el percentatge dels qui responen en castellà és més elevat com més gran és l'hàbitat de residència (del 8,75 al 21%) i més rellevant el pes del castellà en la parla diària (del 2% dels segments en els quals predomina l'ús del gallec al 37,5% en el cas dels qui solen parlar només en castellà). També és molt superior entre els qui tenen el castellà com a llengua materna (26,9% enfront del 2,8% dels qui es van criar en gallec). A més, també s'observen diferències significatives en funció del sexe, de l'edat i de l'estatus socioeconòmic, ja que el percentatge del jove que acostuma a respondre en castellà a aquest tipus de comunicacions és 5,1 punts superior entre les dones enfront dels homes i gairebé 7 punts superior entre els menors de 20 anys respecte dels qui tenen de 20 a 24 anys. Per nivells d'estatus, comprovem que entre els de classe mitjana-alta / alta aquest percentatge arriba al 22%, enfront de valors que en la resta d'estatus socioeconòmics oscil·len entre el 10,8% i el 14,7%.

7.3. Predisposició a fer servir el gallec en les comunicacions relacionades amb Internet

Tal com s'observa a la taula 11, entre els i les joves gallecs enquestats s'observa una predisposició clarament positiva a fer servir el gallec en les comunicacions per mitjans relacionats amb Internet, ja que més del 66% puntuen aquesta predisposició amb valors entre 8 i 10, en una escala del 0 al 10. D'aquesta manera, el 66,5% de les persones enquestades xifren en valors

Taula 10. Respostes a la pregunta "Habitualment, quina llengua fas o feies servir per respondre a un missatge electrònic, SMS o WhatsApp escrit en gallec?"

	Freqüència	Percentatge
Gallec	651	81,8
Castellà	115	14,4
Indistintament (<i>no citar</i>)	30	3,8
Total	796	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir del Consell de la Cultura Gallega, *Prácticas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*.

Taula 11. Indica'ns, si us plau, la teva predisposició a fer servir el gallec en les situacions següents, emprant una escala del 0 al 10 en la qual 0 és “gens disposat” i 10 és “totalment disposat”

	0 a 2 (Gens o gairebé gens)	3 – 4 (Poca)	5 (Ni molta ni poca)	6 – 7 (Bastanta)	8 a 10 (Molta)	Total
En un correu electrònic a un amic	12,7	7,1	13,6	11,6	54,9	100,0
En un WhatsApp	12,1	7,1	11,9	11,4	57,5	100,0
En una xarxa social com ara Facebook o similar	11,5	8,4	13,6	10,7	55,8	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir del Consell de la Cultura Gallega, *Prácticas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*.

Taula 12. Indica'ns, si us plau, la teva predisposició a fer servir el gallec en les situacions següents, emprant una escala del 0 al 10 en la qual 0 és “gens disposat” i 10 és “totalment disposat”

	Mitjana	Desviació típica
En un correu electrònic a un amic	7,01	3,37
En un WhatsApp	7,16	3,30
En una xarxa social com ara Facebook o similar	7,05	3,27

Font: Elaboració pròpia a partir del Consell de la Cultura Gallega, *Prácticas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*.

entre 8 i 10 la seva predisposició a fer servir el gallec en un correu electrònic, un altre 66,5% fa el mateix respecte de la predisposició a fer-lo servir en una xarxa social com Facebook, mentre que el 68,9% ho afirma respecte de l'ús de WhatsApp. En el vessant negatiu, cal assenyalar que al voltant del 12% dels joves enquestats manifesten cap o gairebé cap predisposició a l'ús del gallec en aquests tres camps (puntuacions de 0 a 2). Aquests percentatges se situen entre el 19% i el 20% si tenim en compte també aquelles persones que indiquen puntuacions inferiors al 5 en aquesta escala del 0 al 10.

En analitzar aquestes variables ja no com a nominals, sinó com a quantitatives, podem obtenir la mitjana que resumeix aquesta predisposició (taula 12). Els valors obtinguts mostren una predisposició del 7,16 sobre 10 a fer servir el gallec en un WhatsApp, del 7,05 a fer-lo servir en una xarxa social com Facebook i d'un 7,01 a fer-lo servir en un correu electrònic a un amic o amiga. És a dir, de mitjana, se situarien en una posició de “bastanta predisposició” a l'ús del gallec.

Si fem servir aquesta anàlisi quantitativa en l'anàlisi segmentada, observem que aquesta predisposició positiva a fer servir el gallec en les comunicacions per Internet varia significativament en funció de l'edat, l'hàbitat, el nivell d'estudis, l'estatus socioeconòmic, la llengua materna, la llengua habitual i la presència del gallec al llarg de la vida formativa. En els tres usos possibles es detecta més predisposició entre les persones enquestades de 20 a 24 anys (valors en l'ordre del 7,6) que entre les de 15 a 19 anys (valors entre el 6,3 i el 6,5). També s'observa més predisposició com menys poblat és l'hàbitat de

residència, camp en el qual s'assoleixen valors per sobre del 8 a les zones poc poblades, enfront de valors que no passen del 6,25 a les zones densament poblades, i com més alt és el nivell d'estudis, amb valors que ronden el 5,5 en el nivell més baix i puntuacions al voltant del 7,8 entre els qui van completar estudis universitaris. Les diferències també són molt notables respecte de l'estatus socioeconòmic, amb valors mitjans més elevats com menor és l'estatus social, passant de puntuacions mitjanes pròximes al 6 a puntuacions pròximes o fins i tot superiors al 8.

En tot cas, i tal com era esperable, les variables relacionades amb la llengua materna o habitual tornen a ser les que marquen les grans diferències entre els diferents segments. D'aquesta manera, la predisposició a l'ús del gallec és notablement més gran entre els qui van tenir el gallec com a llengua materna (puntuacions entre el 8,83 i el 9,01) enfront dels qui es van criar en castellà (5,44-5,58). Sens dubte, però, el contrast més gran s'observa segons la llengua habitual, ja que mentre que els qui només parlen gallec tenen una predisposició del +/–9,5, els valors es queden entre el 4,49 i el 4,66 entre aquelles persones que només parlen castellà. Finalment, també s'observa que la predisposició a fer servir el gallec en les comunicacions per Internet se situa per sobre del 8 entre els qui van tenir més presència de la llengua gallega en la seva vida formativa, mentre que les mitjanes més baixes s'observen entre els joves que menys temps van estar exposats al gallec a les aules (+/–6,4).

8. Conclusions

La joventut, sector clau per al futur de l'idioma gallec, està intensament castellanitzada i completament integrada en el món de les noves tecnologies; la seva cultura és fonamentalment audiovisual. A les pantalles de la joventut gallega, el castellà hi té un predomini encara més aclaparador que en les pràctiques lingüístiques orals de la vida quotidiana. No obstant això, l'oferta de productes en gallec està molt per sota de la demanda real i potencial, mentre que les polítiques públiques en aquest terreny són pràcticament inexistentes. La posada en marxa d'una estratègia de promoció del gallec entre els joves que presti atenció prioritària a l'audiovisual, les xarxes socials i les noves tecnologies és urgent.

Notes

1. http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0206004. Tal com s'explica en el lloc web de l'Institut Gallec d'Estadística (IGE), l'Enquesta estructural a les llars (EEF), abans denominada Enquesta de condicions de vida de les famílies, és una activitat estadística anual que des del 1999 duu a terme l'IGE. Es tracta d'una enquesta adreçada a les llars gallegues amb l'objectiu d'obtenir informació sobre les seves característiques socioeconòmiques. Consta de dos mòduls: un primer de caràcter general que es repeteix cada any, dissenyat per recollir informació sobre variables bàsiques, i un segon mòdul de caràcter específic dedicat a blocs temàtics. Sobre les característiques i la metodologia d'aquesta eina estadística, vegeu http://www.ige.eu/estatico/pdfs/s3/metodoloxias/met_EEF_gl.pdf.
2. http://consellodacultura.gal/mediateca/extras/CCG_2017_Practicas-e-actitudes-linguisticas-da-mocidade-en-Galicia.pdf.
3. http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0206004.
4. http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0206004.
5. <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/view/224/225/743-1>.
6. http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0206004.
7. Aquest treball està elaborat sobre una enquesta realitzada el 2003 a una mostra de 1.203 individus, representativa del conjunt de la població gallega de 18 anys o més (Lorenzo Suárez, Ramallo, Casares Berg 2008: 185-189).
8. Pel que fa a aquest darrer punt, cal tenir en compte que, entre les cadenes generalistes, la TVG, amb una programació íntegrament en idioma gallec, resultava ser el mitjà preferit per més de la meitat de la població gallega (51%) i, de fet, el 61% de la població la feia servir diàriament com a mitjà de comunicació. Però, en general, la televisió era "el mitjà

amb la població més vella, amb un nivell de penetració molt baix entre la població més nova" (Lorenzo Suárez, Ramallo, Casares Berg 2008: 193). Així, el perfil de l'audiència de la TVG era el de telespectadors de més edat, residents en nuclis de població petits i amb un nivell d'estudis baix, tot i que gairebé la meitat dels individus d'entre 18 i 25 anys la veien diàriament (ídem: 204-211).

9. Per a la recerca de camp es va fer servir una mostra no probabilística per quotes, consistent en 1.209 unitats. Per a la construcció de les quotes es van fer servir dues variables: nivell educatiu (batxillerat, cicles i universitat) i hàbitat on està situat el centre d'estudi (urbà, no urbà). Per a la descripció i metodologia d'aquest treball, vegeu Ramallo 2012: 6.
10. http://www.osimga.gal/sites/w_osimga/files/documentos/monografico_mozos_2019_v1.pdf.
11. http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estadistica.jsp?idioma=gl&codigo=0206004.
12. Aquesta enquesta es va elaborar sobre una mostra representativa de la joventut gallega (població d'entre 15 i 24 anys) afixada proporcionalment per edat, sexe i hàbitat. Es consideren com a estrats d'edat dos grups quinquennals: de 15 a 19 anys i de 20 a 24 anys. Com a estrats d'hàbitat, es van fer servir els definits per l'Indicador de grau d'urbanització dels municipis de Galícia aplicat per l'Institut Gallec d'Estadística (IGE), que classifica els ajuntaments en tres categories. La mida de mostra va ser $n = 800$, per la qual cosa es va fer un mostreig aleatori simple per a un nivell de confiança del 95,5 % (2σ), en la hipòtesi de màxima variabilitat $p = q = 5\%$ d'una variable de proporcions, que ofereix dades globals amb un error estadístic màxim associat del $\pm 3,5\%$. El qüestionari el va preparar l'Observatori de la Cultura Gallega del Consell de la Cultura Gallega i el Seminari de Sociolingüística de la Real Acadèmia Galega. Moltes de les variables estan dissenyades per permetre comparacions amb recerques precedents dins i fora de Galícia. Vegeu: http://consellodacultura.gal/mediateca/extras/CCG_2017_Practicas-e-actitudes-linguisticas-da-mocidade-en-Galicia.pdf

Referències

- INSTITUTO GALEGO DE ESTATÍSTICA. <http://www.ige.eu>
- LOREDO GUTIÉRREZ, X.; MONTEAGUDO, H. “La transmisión intergeneracional del gallego. Comparación con el catalán”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*. 2017, 27, 99-116. http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/140476/pdf_1298
- LORENZO SUÁREZ, A.; RAMALLO, F.; CASARES BERG, H. *Lingua, sociedade e medios de comunicación*. Santiago de Compostel·la: Consello da Cultura Galega, 2008. <http://consellodacultura.gal/publicacion.php?id=49>
- MONTEAGUDO, H.; LOREDO, X.; VÁZQUEZ, M. *Lingua e sociedade en Galicia. A evolución sociolingüística 1992-2013*. La Coruña: Real Academia Galega, 2016. <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/305>
- MONTEAGUDO, H. “Lingua e sociedade en Galicia”. *LaborHistórico*. 2017, vol. 3, nº. 1, 14-48. <https://revistas.ufrj.br/index.php/lh/article/view/17105>
- MONTEAGUDO, H. “Política lingüística en Galicia: de la normalización sin conflicto al conflicto desnormalizador”. A: GIRALT LATORRE, J.; NAGORE LAÍN, F. (eds.), *La normalización social de las lenguas minoritarias*. Saragossa: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2019, 17-55.
- MONTEAGUDO, H. “Imponer la libertad: Sobre el régimen de lenguas en Galicia”. A: NARVAJA DE ARNOUX, E.; BECKER, L.; DEL VALLE, J. (eds.). *Reflexiones glotopolíticas desde y hacia América y Europa*. Berlín: Peter Lang, 2021, 219-232.
- OBSERVATORIO DA CULTURA GALEGA. *O idioma galego na sociedade: a evolución sociolingüística 1992-2008*. Santiago de Compostel·la: Consello da Cultura Galega, 2011. http://consellodacultura.gal/mediateca/extras/CCG_2011_O-idiomagalego-na-sociedade.pdf
- OBSERVATORIO DA CULTURA GALEGA. *Prácticas e actitudes lingüísticas da mocidade en Galicia*. Santiago de Compostel·la: Consello da Cultura Galega, 2017. http://consellodacultura.gal/mediateca/extras/CCG_2017_Practicas-e-actitudes-linguisticas-da-mocidade-en-Galicia.pdf
- OBSERVATORIO DA SOCIEDADE DA INFORMACIÓN E DA MODERNIZACIÓN EN GALICIA. *A Mocidade e as TIC. Edición 2019*. Santiago de Compostel·la: Xunta de Galicia, 2019. http://www.osimga.gal/sites/w_osimga/files/documentos/monografico_mozos_2019_v1.pdf
- RAMALLO, F. *Mocidade, lingua e redes sociais*. Santiago de Compostel·la: Xunta de Galicia, 2012.
- RAMALLO, F. “Linguistic diversity in Spain”. A: AYRES-BENNETT, W.; CARRUTHERS, J. (eds.). *Manual of Romance Sociolinguistics*. Berlín: De Gruyter, 2018, 462-493.
- SEMINARIO DE SOCIOLINGÜÍSTICA. *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia: compendio do volume I do mapa sociolingüístico de Galicia*. La Coruña: Real Academia Galega, 1994. <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/122>
- SEMINARIO DE SOCIOLINGÜÍSTICA. *Usos lingüísticos en Galicia: compendio do II volume do mapa sociolingüístico de Galicia*. La Coruña: Real Academia Galega, 1995. <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/128>
- Seminario de Sociolingüística. *Actitudes lingüísticas: compendio do volume III do mapa sociolingüístico de Galicia*. La Coruña: Real Academia Galega, 1996. <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/244>
- SEMINARIO DE SOCIOLINGÜÍSTICA. *O galego segundo a mocidade: unha achega ás actitudes e discursos sociais baseados en técnicas experimentais e cualitativas*. La Coruña: Real Academia Galega, 2003. <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/169>